

УДК 658.152

Гилка М. Д.,

аспірант Львівського національного аграрного університету

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ЕЛЕМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті аналізуються причини, які викликали занепад сільського господарства в Україні і, як наслідок, призвели до неоновлованості основного капіталу сільськогосподарських підприємств. Розглядаються фінансово-кредитні елементи, які можна застосовувати для оновлення основних фондів у сільськогосподарських підприємствах Чернівецької області. Запропоновано заходи, які сприяють фінансовому забезпеченню оновлення основного капіталу сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: основний капітал; основні фонди; інвестиції; іноземні інвестиції; лізинг; кредит; пільговий кредит; сільськогосподарське підприємство.

The article analyzes the reasons that caused the decline of agriculture in Ukraine and, consequently, led to no fixed assets of agricultural enterprises. Consider the financial and credit items that can be used to update the fixed assets in the agricultural enterprises of the Chernivtzi region. Proposed measures that contribute to ensuring the financial fixed assets of agricultural enterprises.

Keywords: fixed capital; fixed assets; investment; foreign investment; leasing; credit; preferential loans; agricultural enterprise.

Постановка проблеми. Проблеми розвитку сільського господарства з'явилися в Україні не з часу здобуття нею незалежності, а дісталися у спадок від колишнього СРСР. Аналіз передреформного періоду показав, що сільське господарство колишнього Радянського Союзу серед інших країн відрізнялося низькою продуктивністю сільськогосподарських угідь і тварин на фоні значних земельних ресурсів, високою енергомісткістю, матеріаломісткістю та низькою продуктивністю праці при значних вкладеннях матеріальних засобів і коштів. Планово-розподільча система виробництва й постачання та командно-

адміністративна система прийняття рішень, які діяли на той час у Радянському Союзі, в цілому, та в галузі сільського господарства, зокрема, не стимулювали зниження витрат матеріальних і грошових ресурсів на одиницю продукції. Сільськогосподарські підприємства та їх працівники не були зацікавлені в підвищенні ефективності виробництва. При постійному і зростаючому дефіциті продуктів харчування у Радянському Союзі збільшувався імпорт зерна та тваринницької продукції. На нашу думку, однією із найбільш вагомих проблем сільського господарства того часу, яка дісталася Україні у спадок, була проблема відставання у капіталозабезпеченості та технічній забезпеченості галузі. Наприкінці 80-х років сільське господарство СРСР поступалося американському за фондоозброєністю праці більш, ніж у 4 рази. [1, с. 185] Характерним також був низький рівень механізації сільськогосподарського виробництва. Для повної механізації та автоматизації виробничих процесів не вистачало багатьох видів машин та обладнання, а наявні види техніки не відповідали за кількісними та якісними параметрами та характеристиками передовому рівню. Наприкінці 80-х років виробництво та постачання сільськогосподарської техніки скоротилися, що викликало падіння темпів зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та сприяло поглибленню розриву в технічній забезпеченості галузі порівняно з розвиненими країнами. Такий стан сільського господарства вимагав рішучих змін у організаційно-економічних, законодавчих та, особливо, фінансових умовах його функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансово-кредитні елементи формування основного капіталу сільськогосподарських підприємств у своїх наукових працях розглядають такі українські вчені-економісти, як: Ю. М. Лопатинський, Г. В. Черевко, О. О. Непочатенко та ін. Однак багато питань залишаються недослідженими або недостатньо дослідженими і тому є необхідність їхнього подальшого вивчення.

Мета і завдання дослідження. Основними завданнями дослідження є аналіз причин, які викликали занепад сільського господарства України та призвели до того, що практично не здійснюється оновлення основного капіталу; характеристика фінансово-кредитних елементів, за допомогою яких можна залучати кошти для оновлення основних фондів, розробка заходів, які б сприяли фінансовому забезпеченню сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Протягом періоду незалежності України діяльність сільськогосподарських підприємств

характеризувалася незадовільними фінансовими результатами, що призвело до спаду інвестиційної активності та неоновлюваності основних фондів. Характерною ознакою сільськогосподарських підприємств Чернівецької області є їх збитковість, яка, починаючи з 2001 року, перевищує 50%. [2, с. 37-38].

Таблиця 1*.
Фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств Чернівецької області у 1990-2007 рр.

Показник	1990	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Питома вага прибуткових підприємств, %	99,5	80,7	47,4	26,4	24,4	51,1	45,1	39,8	43,9
Прибуток на одне підприємство, тис. грн.	807,9	252,7	119,6	92,1	110,7	329,8	482,0	526,6	595,3
Питома вага збиткових підприємств, %	0,5	19,3	52,6	73,6	75,6	48,9	54,9	60,2	56,1
Збитки на одне підприємство, тис. грн.	46,0	117,5	127,6	132,7	155,2	86,5	146,3	144,3	208,0
Рівень рентабельності, %	27,0	32,4	0,0	-13,5	-17,7	17,1	13,6	8,7	14,2

* За даними Головного управління статистики у Чернівецькій області.

Вагомою проблемою також залишається недофінансування поточної сільськогосподарської діяльності, яка вимагає значних авансових вкладень. Через недостатнє поточне фінансування сільського господарства порушуються основні технології виробництва, сівозміни та раціони харчування тварин, зводиться до мінімуму внесення органічних і мінеральних добрив, погіршується якість ґрунтів, знижується урожайність рослин і продуктивність тварин, занепадає насіннєвий фонд і порідний склад тварин. Також незадовільне фінансування спричиняє погіршення ресурсної забезпеченості сільськогосподарського виробництва та, як наслідок, якості продукції, а, отже, і зниження ціни реалізації сільськогосподарської продукції тощо.

Серед основних проблем недостатнього фінансування сільськогосподарських підприємств Ю. М. Лопатинський виділяє такі:

1. Неоновлюваність основних фондів через незадовільні фінансові результати.

Нестача власних оборотних коштів через обмеженість джерел фінансування, а також сезонний характер виробництва та нерівномірність надходження значної частини коштів.

Недостатні грошові надходження від реалізації продукції у зв'язку з інфраструктурними перекосами аграрного ринку, а також обмеженістю внутрішнього платоспроможного попиту.

Високий рівень боргових зобов'язань.

Низька доступність зовнішніх джерел фінансування, насамперед – довгострокових (кредитних, інвестиційних) [1, с. 47].

Отже, проблема оновлення основних фондів сільськогосподарських підприємств знаходиться на першому місці. За сучасних умов вона характеризується великою різноманітністю форм і шляхів вирішення, труднощів, які характерні для цього процесу, відсутністю потрібної інформації та її обміну.

Як відомо, власними джерелами оновлення основних фондів у сільськогосподарських підприємств може бути прибуток та амортизаційні відрахування. Однак, у випадку незадовільних фінансових результатів діяльності амортизаційні відрахування втрачають своє значення. Тому більш, ніж 50% сільськогосподарських підприємств Чернівецької області в процесі оновлення основних фондів доводиться розраховувати лише на залучені джерела – зовнішні інвестиції, кредити.

Для того, щоб забезпечити достатньо високий рівень інвестицій в оновлення основного капіталу сільськогосподарських підприємств необхідно суттєво покращити інвестиційний клімат у сільському господарстві, щоб зробити його потенційно привабливим для вітчизняних та зарубіжних інвесторів. Саме формування сприятливого інвестиційного клімату, а також стимулювання інвестиційних процесів засобами непрямого впливу є головним завданням держави, оскільки прямі державні кошти потрібно виділяти лише для фінансування програм державного рівня [3, с. 104]. Протягом 2001-2007 рр. у сільському господарстві Чернівецької області відбувається певне пожвавлення інвестиційної діяльності. Так, у 2007 р. інвестиції в основний капітал сільськогосподарських підприємств Чернівецької області зросли, порівняно з 2001 р., в 11 разів. Однак необхідно зауважити, що у 2001 р. питома вага інвестицій в основний капітал сільськогосподарських підприємств становила лише 3%, в 2007 р. – 3,5%. Крім того, 70% всіх інвестицій спрямовуються на технічне переоснащення й реконструкцію діючих основних фондів і лише 30% на будівництво та придбання

нових [4, с. 175]. На наш погляд, саме ця ситуація свідчить про відсутність сприятливого інвестиційного клімату в сільському господарстві області.

Крім вітчизняних інвестицій у сільське господарство Чернівецької області необхідно залучати також іноземні інвестиції. За умов обмеженості вітчизняних інвестицій вони є найпривабливішим джерелом оновлення основного капіталу. Однак їхній обсяг та рівень ефективності залишаються дуже низькими через нестабільність політичної ситуації в Україні, недосконалу законодавчу базу, низьку інвестиційну привабливість сільського господарства області для іноземних інвесторів. Інтенсивне надходження іноземних інвестицій в сільське господарство Чернівецької області можливе, на наш погляд, при дотриманні двох основних умов – отриманні прибутків та захищеності вкладень. Жодна з цих умов сьогодні не виконується. При дотриманні цих двох умов та при збереженні в Україні політичної стабільності сільське господарство Чернівецької області може стати галуззю, сприятливою для іноземного інвестування, що визначається наявністю певних чинників, зокрема:

- Добре розвинутою транспортною та ринковою інфраструктурою.
- Вигідним географічним розміщенням.
- Сприятливими для ведення сільськогосподарської діяльності природно-кліматичними умовами.
- Наявною кваліфікованою та порівняно дешевою робочою силою.
- Ненасиченістю ринку області продовольчими та матеріально-ресурсними товарами тощо.

Іноземні інвестиції в основний капітал сільськогосподарських підприємств Чернівецької області зросли в 2007 році, порівняно з 2001 роком, приблизно в 4,5 рази. Питома вага іноземних інвестицій у 2007 р. становила 2,2% [5, с. 13 – 18]. Зрозуміло, що такий обсяг іноземних інвестицій є низьким, а тому потрібно шукати напрямки ширшого залучення іноземних інвестицій та ефективнішого їх використання.

Ще однією формою інвестицій є лізинг. Лізинг є прогресивним методом матеріально-технічного забезпечення, формою забезпечення вкладень, активним інструментом маркетингу, однією з форм кредитних надходжень, альтернативою банківського кредиту. Для сільськогосподарських підприємств Чернівецької області характерною є ситуація, за якої вони не мають достатньо коштів для того, щоб придбати машини, обладнання, транспортні засоби, обчислювальну та іншу техніку. З

іншого боку, в області, та й в Україні, є підприємства, які мають готову до реалізації саме цю продукцію та не мають можливості її реалізувати. Виходом з цієї ситуації може бути застосування лізингу.

Важливим джерелом залучення коштів для оновлення основного капіталу сільськогосподарських підприємств є також кредити. Для сільськогосподарських підприємств Чернівецької області доступ до кредитних ресурсів є досить складним через невисокий рівень їх прибутковості, низьку ліквідність активів і проблеми із забезпеченням повернення кредитів. З 2000 року одним із напрямів державної підтримки сільськогосподарських підприємств є надання їм кредитів на пільгових умовах, що передбачає часткову компенсацію державою процентної ставки по кредитах комерційних банків для сільськогосподарських підприємств. З 2007 року змінено механізм надання компенсацій кредитних ставок по банківських кредитах для сільськогосподарських підприємств. Так, Міністерство аграрної політики України здійснює компенсацію частини сплаченої процентної ставки сільськогосподарським підприємствам по залучених ними в банках короткострокових і середньострокових кредитах, а також короткострокових кредитах, залучених у кредитних союзах. Тобто відшкодування процентної ставки надається не комерційним банкам, а на конкурсній основі сільськогосподарським підприємствам. Перевагами механізму пільгового кредитування є [6, с. 95]:

– Відсутність взаємозаліку здешевлення кредитів і бюджетних платежів банків.

– Кредитні ризики несуть комерційні банки та позичальники, а держава лише стимулює комерційні відносини.

– Пільгові кредити надаються тим позичальникам, які не мають заборгованості із виплати заробітної плати і застрахували свій урожай.

– Компенсація надається виробникам продукції, хоч і спрямовується через банки-кредитори.

Висновки. Підсумовуючи все вищесказане, зазначимо, що для покращення фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств та вирішення проблеми оновлення їх основного капіталу необхідно створити загальний сприятливий інвестиційний клімат у країні через стабілізацію всіх сфер економічної діяльності, а також вдосконалити податкову, митну та кредитну політику.

Література

1. Лопатинський Ю. М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади. – Чернівці: Рута, 2006.
2. Сільське господарство Чернівецької області – 2007 рік / Статистичний збірник. – Чернівці: ГУС у Чернівецькій області. – 2008.
3. Черевко Г. В. Державне регулювання економіки в АПК: Навч. посіб. – Київ: Знання, 2006.
4. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2007 рік. – Чернівці: ГУС у Чернівецькій області. – 2008.
5. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності області за 2007 рік / Статистичний бюлетень. – Чернівці: ГУС у Чернівецькій області, 2008.
6. Непочатенко О.О. Державна підтримка підприємств АПК через удосконалення системи кредитування // Економіка АПК. – № 8. – 2008.